



Waar staat de Nederlandse Kinderopvang?

Het wetenschappelijk onderzoek naar de Nederlandse kinderopvang staat niet stil. Aan de universiteiten van Amsterdam, Utrecht en Leiden werken onderzoekers die ieder zo hun eigen focus en interessegebied hebben. Leg hun onderzoeksresultaten naast elkaar én relateer ze aan resultaten van buitenlands onderzoek en je krijgt inzicht in de richting waarin de Nederlandse kinderopvang zich beweegt. | *Clarine de Leve*

In 2004 verscheen de *Pedagogische kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang*. Het boek heeft twee herdrukken beleefd en heeft zo ruim 12,5 jaar trouwe dienst gedaan. Het boek heeft nog steeds veel te bieden, maar de inhoud was na een koperen jubileum niet geheel meer up-to-date. Recent is een nieuw Nederlandstalig boek uitgekomen. Zeven auteurs van de Universiteit van Amsterdam, Leiden en Utrecht en de Hogeschool van Amsterdam geven in *De Nederlandse kinderopvang in wetenschappelijk perspectief* een overzicht van het recente onderzoek naar de kinderopvang. Een deel van het negen hoofdstukken tellende boek is gebaseerd op drie rapporten die recent zijn geschreven op verzoek van de Nederlandse overheid.

Duurzaam effect op de pedagogische kwaliteit

Wetenschappelijk onderzoek van de afgelopen jaren heeft ons meer geleerd over de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang en de effecten van de kinderopvang op de ont-

wikkeling van kinderen. Cruciale informatie wanneer we ons realiseren dat de kinderopvang een belangrijk opvoedmilieu is voor veel kinderen in de voorschoolse en schoolse periode. Resultaten vanuit onderzoek geven ons ook aanknopingspunten voor hoe en op welke gebieden professionalisering van professionals het beste aangepakt kan worden met een duurzaam effect op de pedagogische kwaliteit van de opvang. Het boek is volgens de achterflap van de publicatie bestemd voor studenten aan pedagogische educatieve beroepsopleidingen, studenten pedagogiek en ontwikkelingspsychologie aan de universiteit en professionals werkzaam in de kinderopvang, brede scholen en in integrale kindcentra. Daarnaast is het een boeiend boek voor geïnteresseerde ouders en beleidsmakers.

In één adem

Op dinsdag 19 december jl. was er een middagsymposium 'Kinderopvang in wetenschappelijk perspectief', georganiseerd door

de Uitgeverij SWP. Tijdens dit symposium gingen de verschillende wetenschappers die een bijdrage geleverd hebben aan de publicatie, in op de vijf thema's die centraal staan in het boek: de pedagogische kwaliteit van alle vormen van opvang, de opvang van baby's, effecten van kinderopvang op de kinderlijke ontwikkeling, werken aan de pedagogische kwaliteit en professionele ontwikkeling.

De publicatie leest als een spannend boek, een beetje zoals een detective. Zouden deze zeven Nederlandse wetenschappers nog vernieuwende inzichten op het spoor zijn gekomen? Komen er uit literatuur en interventieonderzoek nog vernieuwende aanbevelingen en handvaten voor beleid en praktijk? Wat kunnen we meenemen voor de komende jaren als we een verbeterslag willen maken op het gebied van de kwaliteit van de babyopvang? Kinderopvangorganisaties steken veel energie, tijd en middelen in de professionele ontwikkeling van hun medewerkers. Wat zijn de werkzame elementen voor doeltreffende professionaliseringsvormen en activiteiten? >

- > Met deze focus heb ik de publicatie in één adem uitgelezen. Ik ga vanuit deze focus hierna wat dieper in op de inhoud van een paar hoofdstukken uit de publicatie. De andere hoofdstukken zijn niet minder interessant maar gezien de beschikbare ruimte beperk ik me tot een korte beschrijving.

De hoofdstukken

Na een inleidende historische schets in hoofdstuk 1 geeft hoofdstuk 2 inzicht in de uitkomsten uit de Nederlandse kwaliteitspeilingen voor kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, buitenschoolse opvang en gastouderopvang. Hoofdstuk 3 belicht de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang in het buitenland, van Australië tot en met Zuid-Afrika, met uitleg over de verschillende meetinstrumenten die zowel in buitenlandse als Nederlandse studies gangbaar zijn. Het 'meten is weten'-onderzoek uit hoofdstuk 2 en 3 samen geeft ook een antwoord op een vraag die vaak wordt gesteld: waar staat de Nederlandse kinderopvang nu in internationaal perspectief?

In hoofdstuk 4 bespreken Harriet Vermeer en Marleen Groeneveld van de Universiteit Leiden de babyopvang in Nederland en daarbuiten. Babyopvang is een belangrijk thema in ons land omdat kinderen al op relatief vroege leeftijd naar de kinderopvang (kunnen) gaan. Door de focus op beleid en praktijk wordt de lezer in dit hoofdstuk helemaal op zijn wenken bediend. Het is zeer compleet en geeft een samenvatting van de bevindingen op alle klassieke thema's, zoals structurele kwaliteit, proceskwaliteit en het welbevinden van baby's. Ook de recentste inzichten in stress van baby's in de kinderopvang komen hier aan bod. Tot slot wordt ook aandacht besteed aan de gezondheid van baby's met speciale aandacht voor infectieziekten, een relatief nieuw terrein waar nog weinig over is geschreven in Neder-

landstalige publicaties. Het hoofdstuk eindigt met aanbevelingen voor de baby-opvang die aansluiten op het IKK en ook nieuwe wegen aangeven. Met name dit hoofdstuk is interessant om op een (locatie)management overleg te agenderen en samen te kijken wat je als organisatie aan maatregelen kan nemen om de kwaliteit van de babyopvang te verbeteren.

Hoofdstuk 5 en hoofdstuk 6 bespreken de effecten van kinderopvang op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen in respectievelijk Nederlands en buitenlands onderzoek. Ook in deze hoofdstukken worden de deelonderwerpen samengevat maar zijn er geen specifieke aanbevelingen opgenomen voor beleid en praktijk. Wel worden er eindconclusies getrokken. Zo maakt het Nederlandse onderzoek duidelijk dat het belangrijk is om bij de vraag naar effecten van kinderopvang een onderscheid te maken tussen kinderen die relatief 'robuust' zijn en kinderen die juist gevoelig zijn voor invloeden vanuit hun directe omgeving. De effecten op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen hangen verder af van de kwaliteit en kwantiteit van de opvang en de startleeftijd van de kinderen.

Kwaliteit kun je niet alleen meten, maar ook verbeteren, zo maakt het boek duidelijk. Hoofdstuk 7 beschrijft de Nederlandse succesvolle, evidence-based aanpakken, die overigens niet altijd landelijk beschikbaar zijn voor de Nederlandse kinderopvang. Daarnaast zijn uit het experimentele onderzoek uit zowel binnen- als buitenland een paar sleutelfactoren naar voren gekomen van effectieve interventies. Minstens zo belangrijk is dat het experimentele onderzoek naar interventies in *early childhood education and care* de laatste jaren heeft aangetoond dat speciale programma's niet alleen de pedagogische kwaliteit op de groep kunnen

verbeteren maar ook ten goede komen aan de ontwikkeling van jonge kinderen. Dit is een belangrijke uitkomst. Het onderzoek naar verbetering van de pedagogische kwaliteit biedt zo allereerst een antwoord op de uitkomsten uit de uitgevoerde kwaliteitspeilingen, die sterkere en zwakkere onderdelen lieten zien. Het onderzoek geeft daarnaast een antwoord op de vraag naar de effecten van kinderopvang op de ontwikkeling van jonge kinderen: wie effectief werkt aan de kwaliteit van de opvang, werkt aan de ontwikkeling van jonge kinderen.

De Utrechtse onderzoekers Lotte Henrichs, Pauline Slot en Paul Leseman bespreken in hoofdstuk 8 de professionele ontwikkeling binnen de *center-based* kinderopvang. De auteurs belichten onder andere essentiële kenmerken waar effectieve professionalisering aan moet voldoen om echt bij te dragen aan de verbetering van de pedagogische kwaliteit. De inhoud van dit hoofdstuk wordt verlevendigd met praktijkvoorbeelden en de lezer maakt in dit hoofdstuk zo als het ware een korte studiereis langs *good practices* uit Milaan, Łódz en Utrecht.

Dit hoofdstuk zou als verplichte literatuur op het lijstje voor managers en trainers moeten staan. Samenvattend identificeert het literatuuronderzoek drie kernelementen die professionalisering effectief kunnen maken: permanentie, gezamenlijkheid en reflectie. Deze drie elementen hebben betrekking op teams van professionals maar ook op een dynamische samenwerking tussen wetenschap en werkveld. In het hoofdstuk worden zeven elementen voor effectiviteit in professionalisering uitgewerkt. Organisaties doen op het moment veel inspanningen op het gebied van de professionalisering van hun medewerkers, ook met het oog op de nieuwe wet IKK. Het is de moeite waard om binnen de organisatie ook te kijken of de beschreven zeven elementen voor effectiviteit voldoende gewaarborgd zijn.

Hoofdstuk 9 'Tot slot' geeft een samenvattend overzicht op basis van de verschillende hoofdstukken en geeft antwoord op de vraag 'Waar staan we?'.

De draad kwijtraken

In sommige hoofdstukken worden in één alinea verschillende observatieschalen, uitkomsten, referenties en jaartallen genoemd. Voor de ene lezer zal dit smullen zijn en de ander raakt misschien de draad een beetje kwijt. De voorkomende tabellen zijn inzichtelijk. Later in de uitgave valt de publicatie hier en daar in herhaling. Wetenschappelijke inzichten worden vanuit een ander perspectief besproken maar zijn gebaseerd op eerder aangehaalde onderzoeksliteratuur. Herhaling werkt ook wel attentieverhogend. Je krijgt een soort aha-ervaring en gaat terugbladeren op zoek naar de context waarin het onderwerp of de aangehaalde uitkomst van onderzoek al eerder genoemd is. Het versterkt wel het gevoel van een detective.

Het is een gemiste kans dat niet elk hoofdstuk op een eenduidige manier besluit en er een vertaalslag wordt gemaakt naar beleid en praktijk.

Een pleidooi tot slot

De publicatie is een pleidooi voor meer wetenschappelijk onderzoek naar het effect van de kinderopvang op kinderen in de Nederlandse situatie. De Nederlandse situatie is uniek. Kennis vanuit buitenlands onderzoek kan niet zonder meer gegeneraliseerd worden naar de Nederlandse situatie. De publicatie *Nederlandse kinderopvang in wetenschappelijk perspectief* laat zien wat we al weten uit Nederlands en buitenlands onderzoek en wat de onbeantwoorde vragen zijn.

Ik zou hier graag een pleidooi aan toe willen voegen: wetenschappers, zouden jullie een

handzaam boekje kunnen schrijven. Dit boekje moet niet een nieuw curriculum of pedagogisch kader worden maar een bundeling van praktische aanbevelingen op basis van recent wetenschappelijk onderzoek. Het gaat eigenlijk om het missende onderdeel bij elk thema dat besproken wordt in deze publicatie. Een toegankelijk boekje in de vorm van een beknopte inleiding en aanbevelingen over de vijf thema's voor ouders, locatie-managers, pedagogisch medewerkers en gastouders.

Tot het zover is hoort deze publicatie net zoals het vorige boek *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang* uit 2004 op het bureau te liggen (in de kast mag ook, als het stuk gebladerd is) van de directie en (pedagogische) staffleden kinderopvang.

Een aanbeveling

Door Ruben Fukkink – Het wetenschappelijk onderzoek naar de Nederlandse kinderopvang heeft niet stilgestaan de afgelopen jaren. Het aantal Nederlandse wetenschappelijke publicaties over de kinderopvang laat een gestage groei zien van 2004 naar 2017. Afgaand op de veelgebruikte database Web of Science verscheen er in de laatste 13 jaar elke 2,5 week een internationaal artikel, in totaal zo'n 298 studies. De artikelen bereikten veel academici, maar zijn helaas niet goed toegankelijk voor de 'gewone Nederlander'. Terwijl overheden, universiteiten en uitgevers met elkaar in gesprek zijn over het openbaar maken van wetenschappelijk onderzoek via 'open access', is driekwart van de kinderopvangpublicaties op dit moment niet eenvoudig toegankelijk voor een breder publiek. Tenzij men voor elk artikel zou willen betalen, maar dat zou de wel zeer geïnteresseerde lezer dan een fikse duit kosten. Los van het geld is de vraag of veel lezers niet meer gebaat zouden zijn bij een relatief handzaam overzichtswerk waarin experts de literatuur op hun terrein samenvatten op een toegankelijke manier. De nieuwe uitgave 'Nederlandse kinderopvang in wetenschappelijk perspectief' wil hierin voorzien. Het boek geeft uitgebreide informatie over binnen- en buitenlands kinderopvangonderzoek en positioneert de Nederlandse kinderopvang ten opzichte van recente onderzoeksresultaten uit andere landen. Alle vormen van kinderopvang die ons land rijk is, komen aan bod.



Clarine de Leve is pedagoog en werkt vanuit Vyvoj Opleiden. E: C.de.leve@vyvojopleiden.nl
De Nederlandse kinderopvang in wetenschappelijk perspectief | Ruben Fukkink (red), Marleen Groeneveld, Lotte Henrichs, Lisanne Jilink, Paul Leseman, Pauline Slot, Harriet Vermeer. | 2018 | Uitgeverij SWP

Zie ook:

De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang | R. van Ijzendoorn, L. Tavecchio | 2004 | Uitgeverij Boom